

PITANJA I ODGOVORI

O UPORABI PRIJEDLOGA K

itateljica Irena B. iz Zagreba pitala nas je: „Riječ je o uporabi prijedloga *k(ka)* uz dativ. U radnoj bilježnici za 5. razred osnovne škole navedeni su primjeri *Idem prijatelju*, *Vozim se bratu*, *Prilazim kutiji*. Djeca bi trebala samostalno zaključiti treba li uporabiti u tim primjerima prijedlog *k*. Pomogla bih djetetu, ali ni sama nisam sigurna.“

Prijedlog je *k* vezan samo uz jedan padež, dativ, te bi se moglo očekivati da će se tek uporabom toga prijedloga dativ kao padež ostvariti u potpunosti. Međutim, već u hrvatskim jezičnim početcima prijedlog se *k* gubio. Potvrđuju to glagoli i iz njih izvedene imenice koje su značile kakvo govorenje. Tako se u misalima nalazi *Reče k njemu*, ali i *Reče Ivanu*, a u 18. stoljeću istodobno su se upućivale *molitve k anđelima*, ali i *molitve anđelima*.

Razloge izostavljanju možemo tražiti u fonetsko-fonološkim, morfološkim i semantičkim obilježjima prijedloga *k*. Fonetski, kao bezvučni glas, pred riječima koje započinju zvučnim glasovima *k* izaziva jednačenje po zvučnosti. Da bi se govorniku olakšao izgovor, ispred riječi koje započinju *s k* ili *g* prijedlogu se dodaje navezak *a* pa *k* postaje *ka (ka gradu)*. Fonološki se također može govoriti o „slabosti“ prijedloga koji čini jedan fonem. Ipak, ti razlozi nisu dovoljni za gubitak riječi. Potvrđuje to sudbina prijedloga *s*, koji pripada istoj vrsti riječi kao *k*, a čini ga također jedan, i to opet bezvučan, fonem. Međutim, uz prijedlog se *s* često veže suprotno: pretjerana uporaba, koja može dovesti do značenjske zbrke. Prijedlogom se *s* izriče društvo, ali se često, suprotno zahtjevima norme, rabi i pri izricanju sredstva. Uz

pravilno *Idem s prijateljem* često se čuje i nepravilno **putujem s vlakom*, gdje prijedlog *s* donosi novo značenje cijelom izrazu. Kako se njime najčešće izriče društvo, *putovanje s vlakom* podrazumijeva dva prijevozna sredstva koja idu usporedo, „u društvu“. Riječ je o priopćajnom nesporazumu – prihvatljivo je samo *putujem vlakom*. Potvrđuje se i da uporaba prijedloga *s* mijenja značenje prijedložnoga izraza, što *s k* nije slučaj: osnovno je značenje iskaza *Idem prijateljici* i *Idem k prijateljici* jednako. Pretpostavljamo stoga i da je izostanak pravoga, leksičkoga značenja prijedloga *k* razlog češćoj uporabi dativa bez prijedloga nego dativa *s* prijedlogom *k*.

Zbog značenjske zalihosnosti, a fonetsko-fonološke „slabosti“ (jedan bezvučan fonem koji izaziva jednačenje po zvučnosti na granicama riječi) prijedlog se *k* može izostaviti, ali samo u jednom značenju: značenju kretanja sa sigurnošću stizanja na cilj – *Prilazim (k) prijateljici*, *Došao sam (k) liječniku*.

U suvremenom hrvatskom jeziku prijedlog je *k* uobičajeno upotrebljavati u frazemima, pr. *doći k sebi*, iako razgovorni jezik i u takvim, ustaljenim svezama, prodire u naslijeđena ustrojstva. Primjeri iz tiska i književne građe potvrđuju i nejednako gubljenje prijedloga *k* u izrazima sa značenjem kretanja sa sigurnim stizanjem na cilj. Gotovo se redovito prijedlog *k* izostavlja ako mu prethodi glagol *vratiti se* te glagoli ili imenice tvoreni predmetkom *pri-*: *prilazim Ivanu/majci/prijateljici*.

Osim izostavljanjem, čestotnost se uporabe prijedloga *k* u suvremenom jeziku smanjuje njegovom zamjenom prijedlogom prema. Tako ćemo rjeđe čuti *Vozim se k Osijeku*, a znatno češće *Vozim se prema Osijeku*. Takvim se prijedložnim izrazima izriče kretanje bez sigurnosti stizanja na cilj.

Cilj ne mora biti izrečen imenicom u dativu, što znači da Osijek ne mora biti cilj kretanja, tek smjer puta kojim se krećemo, a možemo se zaustaviti i vožnju prekinuti negdje usput.

Zaključno možemo reći: kada želimo izreći smjer, a ne cilj kretanja, prijedlog *k* nije moguće izostaviti, no starije se *k* može zamijeniti novijim, ali prodornim prema: *Putujem k/prema Rijeci*. Takvim se prijedložnim izrazom ne određuje točan cilj te se može pretpostaviti da ćemo ga upotrijebiti i kada putujemo pr. u Karlovac, ali to iz određenih razloga ne želimo otkriti. S druge strane, cilj nam može biti i završna točka puta – Rijeka.

Ako pak imenicom ili zamjenicom u dativu izričemo cilj, *Prilazim kutiji // njoj/joj*, a imenica ili zamjenica znače koga živoga, često uz cilj pretpostavljamo i namjenu: *Idem prijatelju (na kavu), Vozim se bratu (u posjet), Odlazim liječniku (na pregled)*. Tada je uporaba prijedloga *k* pitanje govornikova izbora – kako ne donosi obavijest i ne mijenja značenje riječi koje mu prethode i slijede, *k* ne moramo upotrijebiti. Suvremeni hrvatski govornici, težeći ekonomičnosti, sve češće „oslobađaju“ dativ toga prijedloga.

Vlasta Rišner

ŠTO SE UZGAJA NA STOČARSKOM GOSPODARSTVU?

Odgovorit ću kratko: ništa. Premda *stočarski* i *stočni* imaju jedan zajednički tvorbeni dio, ta se dva pridjeva bitno razlikuju pa ih nije dobro zamjenjivati.

Pridjev *stočni* odnosni je pridjev izveden sufiksom *-ni* koji „dolazi normalno na osnove općih imenica za neživo“ (S. Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, JAZU i Globus, Zagreb, 1986., str. 380.). Značenje mu se može opisati kao 'koji se odnosi na stoku'. Tako se može govoriti o *stočnoj hrani*, *stočnom sajmu*, *stočnom grašku*, *stočnom kelju*, *stočnom vagonu* i sl.

Pridjev *stočarski* također je odnosni pridjev, ali izveden sufiksom *-ski* kojim se većinom tvore pridjevi koji označuju štogod živo (S. Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, JAZU i Globus, Zagreb, 1986., str. 360. – 361.). *Stočarski* znači 'koji se odnosi na stočare', na osobe koje se bave

stočarstvom, uzgojem ili tovom stoke. Tako se može govoriti npr. o *stočarskom savezu* koji je udruga stočara.

Premda stočari rade na gospodarstvima, na gospodarstvima se očito ne uzgajaju stočari, nego se uzgaja stoka. Stočari se brinu o stoci, timare ju, hrane i poje, skrbe o njezinu rasplodu. Riječju: uzgajaju stoku.

Stoga ako u novinama ili na mreži naiđete na primjere: *stočarski sajam*, *stočarski selekcijski centar* itd., znajte da je to pogrešno jer nije riječ o sajmovima na kojima se prodaju ili kupuju stočari, nego stoka, niti se u centrima provodi selekcija (odabir) stočara, nego je riječ o centrima gdje se provodi odabir stoke, odabir najkvalitetnijih grla stoke.

Kad je riječ o stočarima, dobro je upotrijebiti riječ *stočarski*, npr. u svezi *stočarska udruga*. Kad je pak riječ o stoci, pravilno je upotrijebiti pridjev *stočni*. Tako *stočna farma*, *stočni sajam*, *stočni kamioni* i sl.

Marija Znika